

درس تفسیر استاد حاج سید مجتبی نورمفیدی

تاریخ: ۶ بهمن ۱۴۰۴
مصادف با: ۶ شعبان ۱۴۴۷
جلسه: ۲۷

موضوع کلی: سوره بقره
موضوع جزئی: آیه ۶۳ - بخش‌های مختلف آیه - بخش دوم: «خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ» - مطلب اول: معنای «اخذ» - مطلب دوم: معنای «قوة» - مطلب سوم: شمول خطاب به مسلمین

«الحمد لله رب العالمین و صلی الله علی محمد و آله الطاهرین و اللعن علی اعدائهم اجمعین»

بخش دوم: «خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ»

درباره بخش اول آیه ۶۳ پنج مطلب لازم بیان شد. بخش دوم این است: «خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ». معنای این فقره از آیه معلوم است؛ می‌فرماید: آنچه که ما به شما دادیم و اعطا کردیم را با قوت و قدرت اخذ کنید و بگیرید. قهراً این امر بعد از اخذ میثاق و رفع کوه طور بود؛ یعنی آنگاه که آنها تورات را پذیرفتند و قبول کردند که به میثاق و تعهدی که داده‌اند باید پایبند باشند، می‌فرماید «خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ». چند مطلب در مورد این بخش از آیه لازم است مطرح شود.

مطلب اول: معنای «اخذ»

مطلب اول، معنای اخذ است؛ اینکه می‌فرماید «خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ»، گرفتن در اینجا به چه معناست؟ چند مصداق می‌توانیم برای اخذ تورات ذکر کنیم.

یکی اینکه آن را بفهمند و درک کنند و خوب درباره آن بیندیشند. ممکن است «اخذ» در پایین مرتبه‌اش قرائت هم باشد؛ بالاخره یک کتاب آسمانی مثل تورات، پایین‌ترین مرتبه ارتباط و پیوند با این کتاب، قرائت آن است. اینجا که می‌فرماید «خُذُوا»، در واقع به معنای فهم تورات است؛ فهم تورات به بحث و درس و تأمل و تفکر و تدبر در آن پدید می‌آید؛ اینطور نیست که اگر کسی با تورات مأنوس نباشد و درباره آن تأمل و تفکر نکرده باشد، بتوانیم بگوییم آن را اخذ کرده است. پس اخذ صرف اخذ یدی و در دست گرفتن نیست، بلکه اخذ با روح و جان و قلب است؛ یعنی این را در جان و روح و قلب خودتان قرار بدهید. اینکه چگونه در جان و روح و قلب دریافت و اخذ می‌شود، معلوم است با تدبر، تأمل و تفکر. معنای «ما آتیناکم» هم معلوم است که اشاره به تورات دارد.

مطلب دوم: معنای «قوة»

مطلب دومی که لازم است در اینجا به آن پردازیم، معنای «قوة» است. بعضی قوت را به معنای ظاهری خودش گرفته‌اند، یعنی استطاعت و توانایی؛ لذا گفته‌اند این آیه دلالت می‌کند بر استطاعت قبل الفعل. یعنی وقتی انسان استطاعت و قدرت بر انجام کاری نداشته باشد، نمی‌گویند «خذ هذا بقوة»؛ وقتی به کسی گفته می‌شود «خذ هذا بقوة» که استطاعت بر انجام آن کار داشته باشد. اتفاقاً خود این مؤید پاسخی است که ما به شبهه اول دادیم؛ شبهه اول این بود که الجاء و اکراه و اجبار بر اخذ میثاق، اجبار به ایمان ثمره‌ای ندارد. به علاوه، خود خداوند تبارک و تعالی نفی کرده است اکراه بر ایمان را. آنجا پاسخ‌هایی داده شده بود که ما این پاسخ‌ها را بررسی کردیم؛ اما یک پاسخ را پذیرفتیم. نکته‌ای که ما آنجا اشاره کردیم، این بود که این هیچ منافاتی با اختیار در ایمان ندارد. وقتی می‌گوید «خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ»، معلوم می‌شود که اختیار سلب نشده و با اختیار می‌توانستند این را اخذ کنند؛ چه اینکه خداوند می‌گوید «بقوة» اخذ کنید. پس این دلالت می‌کند بر استطاعت قبل الفعل، و الا معنا نداشت

که خداوند به اینها بفرماید «خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ».

اما به نظر می‌رسد معنای قوت در اینجا یعنی با عزم و اراده و قاطعانه. «خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ» یعنی خذوا ما آتیناکم بجد و عزیمه، با عزم و اراده محکم و با جدیت این را اخذ کنید؛ با قوت کامل، که این قوت هم شامل قوت بدنی می‌شود و هم شامل قوت جسمی؛ چه اینکه در روایتی از امام صادق (ع) نقل شده که اسحاق بن عمار می‌گوید: «سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) عَنْ قَوْلِ اللَّهِ: «خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ» أَوْ قُوَّةٍ فِي الْأَبْدَانِ أَمْ قُوَّةٍ فِي الْقُلُوبِ؟ قَالَ (ع): فِيهِمَا جَمِيعاً»؛ اسحاق بن عمار می‌گوید از امام صادق (ع) سؤال کردم اینکه آیه قرآن می‌فرماید «خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ»، منظور قوت در بدن‌ها است یا قوت در قلب‌ها؟ حضرت فرمود در هر دو. این روایت دلالت می‌کند بر اینکه منظور از اخذ تورات به قوه، قوت بدنی و روحی است. قوت روحی در واقع منشأ قوت بدنی است؛ چطور می‌شود تورات را با قوت روحی اخذ کرد؟ با قدرت و جدیت، با عزیمت تورات را اخذ کنید؛ یعنی هیچ سستی در پابندی به تورات به خودتان راه ندهید؛ به تورات عمل کنید؛ به همه احکام و دستورات و اخلاقیات و عقایدی که در تورات بیان شده، عمل کنید؛ این نمی‌شود جز اینکه اخذ کامل باشد. اگر ما بخواهیم به یک دستوری در هر مرتبه‌ای و در هر جایی عمل کنیم، اولین قدم شناخت و معرفت است؛ هر چه شناخت عمیق‌تر و کامل‌تر باشد، همراهی هم بیشتر می‌شود. اینجا حضرت می‌فرماید «فِيهِمَا جَمِيعاً»؛ یعنی قوتی که با آن باید تورات را اخذ می‌کردند، همان جدیت و عزیمت و پشتکاری است که در این رابطه باید به خرج می‌دادند.

مطلب سوم: شمول خطاب به مسلمین

مطلب دیگر این است که «خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ» مثل برخی دیگر از خطابات قرآنی، به حسب ظاهر متوجه بنی‌اسرائیل است؛ چون داستان بنی‌اسرائیل را می‌گوید و به آنها فرمود «وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ» به حسب ظاهر معلوم است که مخاطب این خطاب و امر، بنی‌اسرائیل هستند. اما همانند سایر موارد که خطاب متوجه یک قوم خاص من المشركين و الموحدين صورت می‌گیرد، این اختصاص به آن زمان ندارد؛ خطابات قرآنی زمانی که متوجه مؤمنان می‌شود، متوجه همه مؤمنان إلى يوم القيامة است؛ زمانی که متوجه کافران می‌شود، باز هم متوجه همه کافران إلى يوم القيامة است. اینجا هم این خطاب نه تنها به بنی‌اسرائیل در آن زمان بلکه مسلمانان زمان پیامبر (ص) را هم شامل می‌شود؛ یعنی به مسلمین در آن دوران می‌فرماید قرآن را با تمام قوت اخذ کنید؛ اخذ قرآن با تمام قوت، یعنی هم قوت بدنی و هم قوت قلبی و روحی. اخذ هم یعنی دریافت و فهم و تعمیق و تأمل در آیات قرآن؛ اخذ به این نیست که ما فقط این کتاب را به دست بگیریم و در کتابخانه قرار بدهیم، یا فقط برای منقوش کردن مساجد و امکنه مقدسه به آیات قرآن اکتفا کنیم یا قرآن را به بهترین شکل منتشر کنیم؛ نه، هیچ کدام از اینها نیست. این به رواج فرهنگ قرآن در میان مسلمانان است؛ هر چه مسلمانان با قرآن آشناتر شوند، هر چه فهم قرآن در جامعه فراگیرتر شود، هر چه قرآن در زندگی مسلمانان بیشتر جریان پیدا کند، این موجب تقویت مسلمین خواهد بود. پس اخذ قرآن باید به معنای عام باشد؛ در همه عرصه‌ها بقوه باشد؛ جامعیت در اخذ قرآن مقصود است که از مراتب ظاهری اخذ تا مراتب واقعی اخذ را دربرمی‌گیرد، و اینکه در همه عرصه‌ها بقوه باید اخذ شود. این دستور و امری است که خداوند تبارک و تعالی به همه مسلمین إلى يوم القيامة بیان کرده است.

بحث جلسه آینده

در جلسه آینده بخش سوم از آیه ۶۳ را توضیح خواهیم داد.

«والحمد لله رب العالمين»